

Uredništvo i uprava
ZAGREB, MASARYKOVA 28a
Telefon 67-80
Uredništvo in uprava
za Slovenijo in slovenski del
Julijske Krajine
LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

ISTRA

Širite ovaj naš jedini list. —
Šaljite redovito pretplatu, jer time
vršite svoju dužnost, a ujedno po-
mažete i našu štampu koja se bori
za naša prava — naša ovdje i
naše braće u Julijskoj Krajini.

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSkih EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

OPSEG NARODNOSNOG STATUTA U ČEHOSLOVAČKOJ

Prag, 16 VI. (Ceps). — O »narodnom statutu« govori se ovih dana veoma mnogo u vezi s razvojem prilika u Čehoslovačkoj. Narodnosni statut spomenuo je pretsjednik čehoslovačke vlade dr. Milan Hodža prvi put u svom govoru, što ga je održao na radiju 28 marta o. god. Medjutim stvar, o kojoj je govorio dr. Hodža nije nimalo nova. Radi se o kodificiranju narodnosnog prava republike, kako se razvijalo na temelju ustava od god. 1920. Pretsjednik vlade je u svom govoru naglasio da je u prvom redu potrebno kodificirati sve pravne norme, koje se tiču narodnosnih pitanja, da se tako vidi što je na tom polju u Čehoslovačkoj učinjeno. Vlada želi osim toga tu priliku iskoristiti da manjinske odredbe ustava kao i glavna načela na kojima se temelji čehoslovačka manjinska politika sprovede u djelo do krajnjih mogućnosti te tako manjinsko pitanje riješi skupnim zakonom najednom i za sva vremena. Prije nego što podnese predlog tog zakona parlamentu vlada želi da se sporazumi sa svim čehoslovačkim manjinama, a posebno želi dobiti pristanak i od sudetsko-njemačke stranke.

Glavni princip na kojem se izradije narodnosni statut je princip proporcionalnosti. Na tom principu osniva se velikim dijelom cijeli čehoslovački politički život. Političke stranke zastupane su u parlamentu strogo proporcionalno, pa i stranke koje tvore vladinu koaliciju dijele među sobom vlast na temelju načela proporcionalnosti. Najjača stranka daje ministra pretsjednika, a svaka koaliciona stranka ima toliko ministara, koliko odgovara njenoj brojčanoj snazi. To načelo proporcionalnosti, koje se u potpunosti primjenjuje na području stranačke politike prenijet će se i na narodnosno područje. Svaka će narodnost prema osnovi čehoslovačke vlade, dobiti u državnoj upravi takav udio, koliko odgovara brojčanoj jakosti njenih pripadnika. U tom omjeru dijelit će se i dotacije iz državnog proračuna, a na toj će se osnovi urediti i školska i prosvjetna politika.

U biti se ni ovdje ne radi ni o čemu novome, jer su pojedine narodnosti, a osobito njemačke imale na prosvjetnom području sve što im pripada, t. i. potpuno dovoljan broj pučkih, srednjih i visokih škola. Drugičije je u državnoj upravi, gdje većim dijelom nije postignuta potpuna proporcionalnost premda što se tiče njemačke manjine taj procenat nije daleko od procenta njenog stanovništva.

Načelo proporcionalnosti prihvatila je čehoslovačka vlada još 18 februara pr. g. dok će sada to načelo biti garantirano zakonom. Odlukom, da svaka narodnost dobije i odgovarajući postotak iz državnog proračuna, vlada želi suzbiti česte i obično neopravdane prigovore, da se prihodi državnog proračuna ne upotrebljavaju pravredno u svim krajevima republike.

Drugi princip narodnosnog statuta je administrativna samouprava. Vlada namjerava, u koliko se to ne protivi integritetu i sigurnosti države, proširiti kompetenciju nekih samoupravnih ustanova (posebno se govori o općinskim i kotarskim predstavništvima), i osnovati, dotično popuniti narodnosne sekcije pri zemaljskim školskim vijećima, koja su organi školske uprave. I tu se radi samo o kompletiranju već postojećih institucija. Time bi se postiglo na jednoj strani to, da će se pojedine narodnosti putem svojih lokalnih izabranih predstavnika same brinuti za pitanja lokalnog i regionalnog značenja, a na drugoj strani će se samoupravni organi pojedinih zemalja (Češka, Moravska, Slovačka) u pojedinim administrativnim granama podijeliti prema narodnosti, koje obitavaju dotičnu zemlju.

Osim toga pomišlja se na proširenje jezičnih prava manjinskih narodnosti. Do sada je vladala praksa, da su državni uredi na cijelom teritoriju republike riješavali predmete na službenom t. i. na češkom odnosno slovačkom jeziku, a tamo gdje neka manjina ima 20 posto stanovnika istodobno i na jeziku dotične manjine. Sada bi se to pitanje pojednostavnilo tako, da bi se u takvim mjestima uređovalo na jeziku, na kojem se neki građanin obrati dotičnom uredu. Javni oglasi u mjestima i gradovima, gdje manjinsko stanovništvo tvori veći dio pučanstva, donosili bi se na prvom mjestu u jeziku dotične manjine.

Nadalje se pomišlja na uvođenje nadzornih povjerenstava u pojedinim granama državne uprave. Ta bi se povjerenstva imala brinuti zato, da državni činovnici postupaju u nacionalnom pogledu nepristrano i objektivno.

Njemačko-poljske razmirice

zbog teškoga položaja poljske narodne manjine

Pariški »Temps« donosi tri informacije, jednu iz Varšave, a dvije iz Berlina o položaju poljske narodne manjine u Trećem Reichu.

Poluslužbena poljska agencija »Iskra« objelodanjuje komentar, koji je očito nadahnut sa službenog mjesta, a odnosi se na zahtjeve Poljaka, koji žive u Njemačkoj. Ti su zahtjevi formulirani u memorandumu, koji je predan pred nekoliko dana ministru unutarnjih poslova Fricku. U tome se memorandumu ističe, da položaj poljske manjine u Njemačkoj nije u skladu s direktivama, što ih određuje poljsko-njemačka deklaracija o manjinama od 5. studenog 1937. Razvitku poljske manjine u Njemačkoj nametnuta su brojna ograničenja i na gospodarskom i na prosvjetnom području. Milijuni Poljaka žive izvan granica poljske države, veli agencija »Iskra«, a Poljska se ne može dezinteresirati u pogledu njihove sudbine, bez obzira na to, da li žive u Čehoslovačkoj, Njemačkoj, Francuskoj ili Braziliji. Memorandum saveza Poljaka u Njemačkoj ograničuje se na to, da pokaže njemačkoj vladi, kako u okviru svoje suverenosti nije održala obećanje. Poljska javnost, nastavlja »Iskra«, ocjenjuje predaju toga memoranduma kako treba. Poljska javnost reagira i protiv loših postupaka sa svojim sunarodnjacima s onu stranu Olše (poljsko-čehoslovačka granica), pa se treba nadati, da će ministar Frick, koji

je sada točno informiran o položaju i zahtjevima poljske manjine u Njemačkoj, poduzeti potrebne mjere. Potrebno je svakako, zaključuje poluslužbena poljska agencija, da se situacija iz temelja promijeni, jer bi to inače bila velika smetnja za razvitak dobrih susjednih odnosa između obje zemlje. Njemački mjerodavni faktori u više su navrata izjavili, da žele sačuvati pa i produbiti te odnose.

Zatim »Temps« donosi informacije, što ih je agencija Radio primila iz Berlina. Najprije se prenosi komentar berlinskoga dopisnika »Timesa«, koji analizira spomenuti memorandum zaključujući, da se položaj poljske narodne manjine u Njemačkoj znatno pogoršao prošle godine. Berlinski dopisnik agencije Radio upotpunjuje taj komentar dodajući, da je njemačkim državljanima poljske narodnosti veoma otežavan pristup na sveučilište. Poljaci dobivaju poput Židova žute iskaznice, a svoje knjige i teke moraju omotati u žuti papir, što smjesta izaziva svakojaka poniženja i šikane. Osim toga je poljskim mladima u Njemačkoj onemogućeno da izuče bilo kakav obrt, budući da ne pripadaju organizaciji Hitlerove mladeži.

Na koncu pariški dnevnik donosi informaciju agencije Havas iz Berlina, prema kojoj su svi poljski zahtjevi, formulirani u spomenutom memorandumu, odbijeni.

Kulturno življenje v Julijski Krajini

Statistika je res čudna veda. Za površnega opazovalca je prava grmada števila, ki pričajo o pridonosti nabiralcev. Čim se pa nekoliko poglobiš v te mrtve tabele, se oživljajo in ti odkrivajo celo to, kar so hoteli nabiralci sami prikrivati.

Tako ležijo sedaj pred nami specifični podatki o gledaliških predstavah v Italiji leta 1936. Pregled našteva, ko-

liko je bilo predstav: dramskih, liričnih, koncertnih, operetnih, varietetnih, lutkovnih in drugih. Nas zanimajo seveda predvsem podatki o Julijski Krajini in Zadru. Dasi ne gre niti za eno predstavo ali koncert v našem jeziku, so ti podatki na sebi že silno značilni za kulturne razmere v omenjenem področju. Govorijo naj sami:

Gledališke predstave

Pokrajina	število predstav	prodani listki štev.	na	
			prebivalca	kosmati dohodek lir na prebivalca
Goriška	62	11.383	0.05	25.871
Puljska	152	69.358	0.23	238.812
Reška	89	54.254	0.47	415.296
Tržaška	620	394.634	1.10	2.037.124
Zadrška	53	10.371	0.41	29.192

Julijska Krajina in Zader		na	kosmati dohodek
976	540.000	0.54	2.796.295

Nizka so ta števila, zlasti če pomislimo, da so, kakor smo že omenili vračunjene vse vrste predstav, med temi celo lutkovne predstave. Nizka so ta števila celo v Tržaški pokrajini v glavnim mestom Trst, ki ima preko četrt milijona prebivalcev. Saj je imela že Ljubljana, ki ni po številu prebivalstva niti tretjina Trsta, samo v svojih dveh gledaliških zgradbah več predstav kakor Trst z vso pokrajino. Posebno nizka pa so števila za Goriško pokrajino. Pokra-

jina, ki šteje 207.000 prebivalcev, in katere glavno mesto ima 51.000 duš, izkazuje za vse leto 1936 samo 62 predstav! Vsako predstavo je povprečno obiskalo po 180 oseb. Na vsako dvajseto osebo je prišla po ena vstopnica, povprečno je vsaka oseba žrtvovala za gledališke predstave po dvanajst centezimov.

Še bolj drastična so števila, ako upoštevamo samo prave dramske in lirične predstave.

Dramske predstave

Pokrajina	število prireditev	prodane vstop. štev.
Puljska	51	12.181
Reška	12	8.958
Tržaška	292	126.651
Zadar	1	190

Julijska Krajina in Zader	
386	151.586

V Zadru, ki šteje vendar 23.000 prebivalcev, je bila ena sama dramska predstava, kateri je prisostvovalo le 190 oseb. Nič boljše niso bile prilike na Goriškem. Vsej pokrajini je bilo leta 1936 30 dramskih predstav in prav nobene lirične, tako je bila v enem letu povprečno le vsaka petdeseta oseba v gledališču. Ker pa so bile verjetno iste osebe večkrat v gledališču, smemo trdit, da je komaj vsaka stota oseba v Gorici in na Goriškem bila v gledališču. Res je da so proti koncu leta zaprli glavno gledališče radi renovacije, toda pozabiti ne

Lirične predstave

na osebo	število prireditev	prodane vstop. število	na osebo
0.04	15	27.391	0.09
0.08	2	1.878	0.02
0.35	56	93.339	0.26
0.01	9	4.258	0.17

Julijska Krajina in Zader	
0.15	82

smemo, kako živahno je bilo v zadnjih letih pred vojno delovanje dramskega društva v Trgovskem domu in da je bilo še v prvih letih po vojni gotovo vsako nedeljo po deset in tudi več dramski prireditelj slovenskih prosvetnih društev v mestih, trgih in vaseh na Goriškem. Zato se nam zdi še bolj čudno, da so celo pri taki kulturni suši fašistične oblasti pred nekaj meseci z vsemi sredstvi hoteli preprečiti gostovanje Cirilmetodovega pevskega zbora iz Zagreba v Gorici.

To su samo grubi obrisi vladine osnove na kojoj se sada detaljno radi pa nije isključeno da će se tokom razgovora s predstavnicima manjina neke stvari još i izmijeniti. Provođenje tih principa u djelo ovisit će od toga, kako će se razvijati pre-

govori između vlade i manjina. U svakom slučaju čehoslovačkoj je vladalo stalo do toga, da na pravedan i demokratski način uredi ta delikatna pitanja, kako bi se postigao trajan mir i sklad među svim građanima raznih jezika i narodnosti.

Utvrđivanje Dodekaneza

Hector Bywater, pomorski stručnjak »Daily Telegrapha and Morning Posta«, piše ovo: »Unatoč stroge cenzure u Italiji o svim obrambenim stvarima, saznalo se, da je otok Leros, koji je Italija okupirala nakon rata s Turskom radi Libije, pretvoren u pomorsku i zračnu tvrdjavu prvog reda. Tvrdi se, da je Leros jače utvrđen nego Malta te da je jedino zaostaje za Gibraltalom. Leros je u jedinstvenom stratejskom položaju. On je udaljen samo 330 milja od Cipra, 555 od Haife, gdje svršava iračka petrolejska cijev, a 510 od Port Saïda, zapadne točke Sueskog kanala. Ove daljine moderna avijacija preleti veoma lako te su relativno male i za baze ratne ladje.

Englesko - talijanskim sporazumom svaka je od strana potpisnica obvezana, da obavijesti drugu o svakom namjeravanom proširenju pomorskih baza. No dok je Leros već potpuno utvrđen, dotle se vjeruje, da se u tom pogledu može malo što učiniti na Cipru, jedinog mogućoj britanskoj bazi u istočnom Mediteranu. Značajne su brojke o kretanju pučanstva na Lerosu posljednjeg izdanja »Annuario statistico italiano«. Od 1933 pučanstvo je poraslo od 6429 na 13.657 osoba. Od tog je ukupnog broja Talijana 7550.

1935 Leros je izveo raznih artikla, kao mramora, međa i duhana za 33.300 funti šterlinga. U 1936 je izvoz spao na 2500 funti, premda se je pučanstvo otoka podvostručilo, te su i drugi dodekanski otoci povećali svoj izvoz od 128.000 funti na 144.500. Jedinu je zaključak, koji se može iz toga izvući taj, da je Leros u posljednje dvije ili tri godine postao tvrdjava s velikom posadom i da su mjesne industrije bile podređene vojničkim interesima. To potvrđuju i brojke uvoza, koje donosi spomenuta statistika, a iz kojih proizlazi, da je uvoz u Leros porastao od 133.000 funti u 1935 na 500.000 funti u 1936.

Kovina i kovinskih predmeta naručio je vrhovni zapovjednik Lerosa u 1936 za 266.000 funti, prema samo 83.000 funti u 1935. Ova nisu uračunate pošiljke oružja, topova i municije, koje je poslalo direktno ministarstvo rata iz Rima. Uz to se saznaje, da danas Italija kupuje veoma velike količine petroleja. U prvot četvrtini ove godine Italija je kupila 336.989 metričkih tona petroleja prema samo 110.067 tona u odgovarajućem razdoblju u 1937. Ove nabavke petroleja podudaraju se s izgradnjom novih velikih petrolejskih skladišta u glavnim talijanskim pomorskim bazama.

TURISTIČKA KONFERENCIJA U GORICI

U Gorici je održana trodnevna konferencija predstavnika talijanskih i jugoslovenskih turističkih društava i ustanova, na kojoj se raspravljalo o poboljšanju turističkih veza između obje države. Učesnici konferencije obišli su Postojnu, Goricu, Grado, Trst, Brioni, Opaticu i Rijeku. Tokom ovog izleta raspravljene su sve mogućnosti grupnih putovanja između obje države. Talijani pokazuju osobito jak interes za putovanja do Zagreba i u Sloveniju, specijalno na Bled. Na konferenciji je sudjelovao i službeni predstavnik talijanskog zavoda za promicanje turizma, koji će sve iznesene predloge podnijeti mjerodavnim mjestima, pa se može očekivati, da će ovogodišnji priliv talijanskih turista u Jugoslaviju biti mnogo jači. To je od osobite važnosti, što će sudeći po svim znacima jugoslovenski ovogodišnji turizam biti osjetljivo pogodjen dogodajima u CSR, pošto se u takvim prilikama ne može očekivati jači priliv čehoslovačkih turista. Interesantno je da Talijani ne pokazuju osobit interes za Hrvatsko Primorje i Gorski kotar. Konferencija je 13 o. mj. završila radom.

Hrvatski jezik na Rijeci

Primili smo jednu reklamnu dopisnicu s Rijeke. Jedan X. Y. javlja da je otvorio novu radionu i traži mušterije ovim »hrvatskim« sastavkom:

Ufam se nadam ova Cijenjena firma
Da sam otvorio modernu radionu
Molim Sjetitese na mene
Radim uredu i dobro.
Sa pozdravom.

X. Y.

Ne iznosimo imena te radione, ali ni ime ni prezime ne glase hrvatski. A taj X. Y. je ipak pokazao dobru volju da se obrati mušterijama u njihovom materinjem jeziku, a da taj jezik tako izgleda nije on kriv

Od Soče do Rečine -- od Triglava do Kamenjaka

USTOLIČENJE ŽUPNIKA U PREMANTURI

Premantura, juna 1938. — Posljednje nedjelje maja bio je ustoličen za premanturskog župnika naš sadašnji kapelan velečasni Viktor Herak, rodok iz Sv. Lovreča Pazenatičkog. Cijelo selo je bilo u velikom slavlju kakove se ne pamti, jer su svi, od najmlađega do najstarijega, sudjelovali u toj svečanosti iz ljubavi i poštovanja prema svom novom župniku. Naš novi župnik je u ovo par posljednjih godina kako kod nas služi kao kapelan znao steći svačiju ljubav. Njegova je zasluga da je selo opet doveo u crkvu. Velikom dijelu Istre je bio poznat naš spor sa pokojnim župnikom Matićem kojega je prije rata bio biskup Flap imenovao župnikom protiv naše volje, jer je pokojni Matić bio poznat talijanaš i kasnije kavalijer, pa je on svojim postupkom bio odalečio narod od crkve, naročito odmah iza rata kada je on valjda prvi u cijeloj Istri uveo u crkvu samo talijanski jezik. Medjutim naš sadašnji župnik je ponovno uveo hrvatsko pjevanje i neke molitve, uredio je crkvu, napravio kor, a sve to dobrovoljnim prinosima župljana. I tako je narod opet počeo da ide u crkve kao u stara vremena. A i život kojega provodi naš mladi župnik je tako različit od života našega prvaašnjega župnika, da on samim svojim životom ulijeva u ljude povjerenje i izazivlje poštovanje, čak i kod onih koji nisu dobrim okom gledali ponovno uvadjanje našega jezika u crkvu.

Biskup nije mogao doći radi bolesti, pa ga je zamijenjivao jedan kanonik, a pomagala su još četiri puljska kanonika. Da uveličaju to naše slavlje, došli su tog dana k župnoj crkvi i mnogobrojni »vanjari« — naši župljani iz zaselka i sela (Banjole, Vinkuran, Valdebek itd.) koja spadaju pod našu župu, a došlo je svijeta i iz Medulina, Ližnjana, Pomeria i Pule.

Mi smo zahvalni biskupu što je postavio velečasnog Heraka za župnika, a našem plovnu želimo i nadalje sretan boravak medju nama, jer ga svi poštuemo i volimo.

KRUH U PULI

Puljski »Corriere istriano« od 12 o. mj. donosi pod naslovom »Može li se kruh poboljšati?« slijedeće:

— Kruh, taj miomiris trpeze kako ga je definirao delikatnom inspiracijom Duce, daje nam motiv za neke opaske iza kako je određeno da se mora miješati brašno za proizvodnju kruha.

Razlog za tu naredbu je bio već dovoljno ilustriran i svi građani shvaćaju tu potrebu da Italija mora svim svojim silama sprječavati, ili barem ograničavati, da naš novac ide u inostranstvo, novac zaradjen u znoju našega naroda. Radi toga treba sanirati težak deficit u trgovačkoj bilanci i radi toga je, s pravom, određeno da se u pšenično domaće brašno miješa domaće kukuruzno i ostalo brašno i mi svi shvaćamo potrebu toga.

Medjutim, publika ima pravo da iznese neke prigovore kruhu koji se sada prodaje, jer taj kruh mijenja iz dana u dan i sadržaj i boju: od žute šafra-nove boje prelazi taj kruh u sivu boju pijeska, od težine sličnoj pjeni nena-dano prelazi u težinu cigle, tako da publika iznosi najrazličitije komentare o porijeklu brašna za takav kruh. Ko je kriv za to? Da li su krivi mlinovi koji slabo miješaju to brašno ili su krivi pekari koji se ne mogu snaći još s tim brašnom i nisu još našli tačnu formulu za miješanje i pečenje tog novog kruha.

Ne prisvajamo si pravo da stručno govorimo o tom mehanizmu i industrijskom procesu, ali mislimo da imamo prava da se pitamo da li je tako teško stvoriti jedinstvenu mješavinu brašna koja ne bi davala tako različite vrste kruha obzirom na boju i na sadržaj.

Tržaška luka brez prometa

Trst, junija 1938. — (Agis). — Tržaška luka in Trst sam bosta polagoma ostala brez vsakršnega prometa in življenja. Če pojde tako naprej. Zadnje čase so bili delavci v tržaški luki zaposleni le z razkladanjem dveh ladij, ki sta pripeljali v Trst čebulo. Za tem se pa obeta spet počitek. Padeč prometa v tržaški luki se zelo pozna med tržaškim prebivalstvom. Ne samo lastniki in lastnice malih okrepčevalnic in trgovin v okolici luke, ampak tudi drugi tržaški trgovci in obrtniki se pritožujejo nad slabimi časi. Če ni dela v luki čutijo posledice prav vsi tržaški sloji. Brezposelnost ki v Trstu stalno narašča je dosegla že 48%, kar je najlepši dokaz za slabe tržaške razmere.

„Marijana“ na milanskom radiu

Matulje, juna 1938. Na Matuljama imamo jedan veliki moderni bar kojeg je vlasnik poitalijončoni Dalmatinac Kamber. Naši mladići zalaze često u taj lokal na igranje karata, jer je udobno uredjen. U lokalu ima i veliki radio aparat na razonodu gostiju. Slušaju se u glavnom samo emisije talijanskih radiostanica. Desilo se pred 10 dana da je isto tako jedno malo društvo naših mladića igralo karte, a radio je davao emisije milanske radiostanice. Na jednom je ta milanska radiostanica počela davati poznati šlager Vlaha Paljetka »Marijana«, te su naši mladići raspoloženi čujući i svoju pjesmu počeli pratiti tihim glasom. Vlasnik lokala, da pokaže naprama tome svoje neraspoloženje, odmah je prekinuo emisiju, milanske radiostanice. Naši su ga mladići nakon toga pitali zašto je prekinuo emisiju kad to daje talijanska radiostanica, a on im ljutito odgovorio da se to njih ništa ne tiče.

Nato su naši mladići prestali sa igranjem karata, platili račun i demonstراتивно ostavili lokal.

TUČNJAVE

Pula, juna 1938. — U Marićima kod Kanfanara istukao je 70 godišnji Martin Marić svoju ženu Katu tako da joj je zadao teške ozlijede na lubanji, prelomio joj je lijevi lakat i ozlijedio desnu ruku. Prenijeli su je u puljsku bolnicu. Natukao ju je samo zato što ga je umirivala da ne više po kući, jer da će probuditi sina koji je spavao. Da nije sin priskočio u pomoć majci i oduzeo ocu batinu, bio bi razbješneli Marić možda i ubio svoju ženu Katu. — U Peruškima su se opet posvadili Marija Peruško Antonova i Ivan Peruško pok. Mate, star 30 godina. Marija je bacila velik kamen Ivanu u glavu zadavši mu težu ozlijedu tako da je Ivan Peruško morao otići u puljsku bolnicu na liječenje.

Ujedi zmija

Dane, juna 1938. — Ovih dana dogodila se nesreća našem seljaku Floridan Mati. On je otjerao na pašu nekoliko ovaca i u podne u hladu kraj njih zaspao. Dok je spavao ušla ga otrovna zmija za desnu ruku. Čim se probudio, povezo se i rupcem ruku i požurio kući, pa su ga kolima odmah odvezli u Buzet k liječniku, koji mu je pružio pomoć.

Sličan slučaj desio se i u susjednom selu Vodice, gdje je zmija ušla seljakinju Ribarić Anicu, kada je bosa okopavala krumpir. Nju je ušla za desnu nogu iznad stopala, te je i ona bila hitno odvedena liječniku.

Kako čujemo od naših pastira, još nijedne godine se nije vidjelo ovako velik broj otrovnih zmija u našim krajevima. U opasnosti su i ljudi, a naročito životinje na pašu.

Trnovskega samostana ne bodo letos širili

Trnovo, junija 1938. — (Agis). Naš list je že lani poročal, da namerava predstojništvo samostana De Notre Dame v Trnovem letošnje pomlad razširiti samostanko poslopje v Trnovem. V ta namen je vodstvo samostana polagoma nakupovalo in nabavljalo vse potrebne material. Zadnje čase pa so se raznesle vesti, da samostansko poslopje ne bodo niti razširjali in niti popravljali. Predstojništvo samostana je najbrže svoje načrte tako hitro spremenilo, ker je njegov red v Nemčiji v zadnjem času zelo prizadet. Zato predstojništvo samostana spet prodaja nakupljeni in nabavljeni material.

Zajam puljske bolnice

Pula, juna 1938. — Puljska bolnica se već duže vremena nalazi u teškim financijskim neprilikama. Razumljivo je da bolnica koja ne može plaćati osoblje ni kupovati lijekove i hranu ne ulijeva povjerenje bolesnicima, pa je u posljednje vrijeme bilo puno slučajeva da su svi oni koji su ikako mogli odlazili u Trst na liječenje, a oni bogatiji i dalje. Poznat je žalostan slučaj pred pola godine kada je neki Licul u Puli na ulici ubio primariusa puljske bolnice radi toga što je, po njegovom mišljenju njegova žena podlegla na operaciji u toj bolnici, jer da je nisu dovoljno pazili.

To stanje bilo je neodrživo. Bolnica je tražila novaca, ali ga nije mogla dobiti. Sada je, medjutim, intervencijom samoga prefekta Cimoronija Puljska štedionica dala bolnici zajam u iznosu od 1 milijun i 300.000 lira.

Priseljeni delavci imajo prednost

Trnovo, maja 1938. — (Agis). — Nekateri posestniki v Trnovem so že v začetku letošnje pomladi nameravali pričeti s prezidavanjem starih stanovanjskih in gospodarskih poslopij. Toda delavski sindikat jim je pri tem povzročal in jim povzročal precej neprilike. Določa jim delavce, toda ne domačine ali pa one, ki si jih delodajalec izbere, ampak prisiljene Italijane. Temu pa so se posestniki odločno uprli, kajti če že plačajo delavca pošteno, če morajo še plačati razne pristojbine in takse, potem hočejo imeti tudi pridne, dobre in vestne delavce na katerih delo se lahko zanesajo, in ki lahko prevzamejo tudi garancijo za solidno delo. Dosegli so, da so jim privolili v zaposlitev domačih zidarjev, a zaposlili so morali tudi priseljene delavce. Ti pa so našim delavcem samo v napatje in zaradi njih se vrste prepiri, ne napreduje delo tako kot bi moralo itd. Zato vsakdo, ki misli pričeti s kakšnim delom, prej dobro premisli, kajti ovire, ki mu jih stavijo merodajni činitelji na vsakem koraku, ne stanejo samo časa, ampak tudi denarja.

Samoubojstvo bivšeg ratnika

Rijeka, juna 1938. Pred osam dana došao je u prostorije riječkog fašija neuposleni radnik Racaneli i tražio da dobije zaposlenje. Svakako imao je opravdanih razloga da traži da se ga uposli, jer je oženjen, otac troje djece, već četiri godine nezaposlen i ratnik iz Abesinije. Neznamo pobliže, što se u prostorijama fašija, dok je on bio tamo, zbivalo, ali znamo da su činovnici pošli zvati policiju, da ga ista odstrani iz prostorija.

Čovjek zdvojan, u tom času je izašao na veliki balkon kancelarije i u samoubilačkoj nakani bacio se strmoglavice na pločnik. To se je dogodilo u pet sati po podne. U besvjesnom stanju prevezen je u riječku bolnicu, gdje se i sada nalazi.

Trst. — Neznani kolosar je podrli na tla 53-letno Josipino Uršič. V bolnišnici se bo morala zdraviti dva tedna.

Trst. — Zidar Josip Gropajec iz Lonjerja je padel z zidarskega odra, ki je bil v višini štirih metrov. Zlomil si je roko in zadobil teške notranje poškodbe. Zdraviti se bo moral 6 tednov.

Trst. — V bolnišnico so pripeljali kolesarja Ivana Staniča iz Pirana, starega 24 let. Ko se je peljal proti Portorose se je zaletel v nekega kolesarja in si pri tem zlomil čeljustnico.

Trst. — Ljudsko gibanje v dveh zadnjih mesecih je bilo sledeče: April: (Trst) rojeni 320, umrli 352, številno prebivalstva se je zmanjšalo za 32; (ostala provinca): rojeni 197, umrli 110, presežek znaša 87. Maj: (Trst) rojeni 342, umrli 303, presežek 39; (ostala provinca): rojeni 197, umrli 107, presežek 90.

Trst. — Italijanski poslanik v Zedinjenih državah bivši min. tajnik F. Su-vich, je v Pittsburgu izjavil američkim novinarjem med drugim da Italija nima v Španiji nikakih ambicij ne teritorijalnih, ne ekonomskih in ne političnih in da je Italija pripravljena sodelovati z Anglijo pri odpoklicu prostovoljcev, a to pod nekimi pogoji.

Trst. — Z dramatičnim begom je hotel dospeti na svobodo Rudolf Saksida iz Renč, star 20 let in kaznovan zaradi tatvine na 2 meseca in 20 dni zapora ter 400 lir denarne kazni. V trenutku ko so ga hoteli karabinerji prepeljati s sodnije v zapor, je izrabil nepažnjo svojih stražarjev in se v hipu zagnal skozi okno. Da bi ga vlovil je skočil za njim tudi karabiner Spada, ki pa je zgubil ravnotežje in si razbil na cestnem tlaku glavo. Saksida si je zlomil roko in lažje ranil na nogi. Oba so morali prepeljati iz ul. Coroneo v bolnišnico.

CITATI

Život je borba i ostat će borba. Treba znati pošteno se probijati, nikada ne očajavati i imati zdrav životni optimizam. To je prvi uslov sreće u životu. Svoj posao uvijek vršiti sa sviješću o odgovornosti i primati odgovornost otvoreno, iskreno i pošteno. Uspjeh, konačni uspjeh, može se postići samo tamo gdje vlada čestitost, poštenje i pravica. Ali to ne znači da istina sama pobjedjuje. Deviza: »Istina pobjedjuje« znači da za istinu moramo raditi, da joj moramo pomagati, i da smo za nju dužni uvijek i neumorno boriti se do kraja...
DR. E. BENEŠ

Drobiž

Dolina. — 34-letni S. Bordon iz Doline je bil prepeljan v bolnišnico, ker so mu dognali, da se mu je nevarno povečal krvni pritisk, ko je delal v kasonih pod vodo.

Drežnica. — 14-letni Peter Zverko se je z nožem ranil, ko si je urezal palico. Po nepazljivosti se mu je rana zastrupila in sedaj so ga poslali v bolnišnico.

Gorica. — Obmejni moličniki so te dni aretirali Izidorja Cigliča iz Brd. Ciglič se je pred meseci, kmalu po svojem povratku iz Južne Italije, brez potnega lista odpravil čez mejo. Sedaj se je hotel vrniti nazaj v Brda. Odveden je bil v goriške zapore.

Gorica. — V gozdu se je pred dnevi hudo ponesrečil 30 let stari Kristijan Ferligoj. Splezal je na drevo, da bi odlomil suho vejo, pa je po nesreči padel 7 m globoko in si zlomil hrbtenico. Zdravniki dvomijo, da ga bodo mogli ohraniti pri življenju.

Gorica. — Pretekli teden se je vršila v Gorici velika konferenca za pospeševanje tujskega prometa med Jugoslavijo in Italijo.

Postojna. — Postojnski fašjo je imel sejo na kateri so določili, da bodo poslali na šolska letovišča 240 otrok. Ustanoviti morajo tudi posebno komisijo za disciplinske zadeve. Razna zborovanja niso bila v pretekli dobi pravilno posečana in nekateri niso prišli v devizi, kar se mora v bodoče preprečiti, tako so za-trjevali na seji.

Sežana. — V jami pri Orlah blizu Sežane se je pripetila te dni huda nesreča. Jože Birs, 18 let stari fant, doma nekje na Krasu, se je z manjšo družbo odpravil na izlet v jamo. Njegova družba se je ustavila na njenem robu. Birs pa se je navezan na vrh spustil vanjo. Nenadno se je vrv utrgala in fant je padel 20 m globoko čez skale na dno jame ter se smrtno nevarno poškodoval. Tržaški reševalci, ki so jih poklicali na pomoč, so po hudem naporu fanta dvignili iz jame in ga odpeljali v bolnišnico.

Sv. Križ na Krasu. — V Barkovljah je avtomobil povozil domačina Martina Švaba, starega 65 let. K sreči ni dobil nevarnih poškodb in je bil prepeljan na dom.

Trst. — Umrli so: Pribove vd. Zanon Karolina 75 let, Sinigoj vd. Macarol Marija 70, Bitas Matilda 83 let, Čermelj Ivan 48, Jež vor. Irner Amalija 71, Koren Josip 77, Skopinčič Tereza 87, Božič Ivan 47, Maslo vd. Markič Margareta 69, Godina Angela 75.

Trst. — Dne 5. junija so svečano proslavili »dan ustave« (Festa dello Statuto). Ob tej priliki so bile povsod velike parade vojaštva in milice. V Trstu so pri spomeniku padlih v vojni podelili vojaška odlikovanja oficirjem, vojakom in miličarjem, ki so se borili v Abesiniji.

Tolmin. — Pred dnevi so miličniki iz Tolmina na meji aretirali 16 let starega Lojzeta Šemrova, ki so ga zalotili v gozdu, v katerega je bil dostop vsakomur zabranjen. Fanta so izročili organom politične policije.

Trst. — Z rešilnim avtom so pripeljali v bolnico 39-letnega Ivana Blokarija. Razjarjena krava ga je podrli na tla, mu zlomila z rogovi dve rebri in povzročila veliko rano na glavi.

Trst. — Težaku Alojzu Žgurju, staremu 47 let, je padel na nogo težak zaboj med delom v pristanišču. V bolnišnici so ugotovili, da ima zlomljene kosti v stopalu.

Trst. — Uradni list prinaša objavo vojaških odlikovanj iz Afrike. Med odlikovanci je tudi Erzetič Leopold z Goriškega. Dobil je vojaški križec.

Rim. — Na vrhu Mussolinijevega vrha pri Tanskem jezeru v Abesiniji so postavili velik svetilnik zidan ves v kamnu. Imenovali so ga »faro della conquista«.

Trst. — Oblastem so javili mlekarico Angelo Greblo iz Nugle, ker je prodajala navodeno mleko.

Tržič. — Preteklo nedeljo so iz tržiške ladjedelnice splovili v morje novo podmornico »Barbarigo«. Za kumico so ji določili neko članico fašistične mladinske organizacije.

Zadar. — V Španiji je padel na Frankovi strani Dominik Marsan, rojen v Zadru.

LJUDJE RADI POZABLJAJO

majhne dolgove. Ne pomislijo na to, a pogosto zavisi obstoj lista baš od teh majhnih dolgov. Nekaj sto dolžnikov, ki se spominjo in plačajo svoj dolg od deset, dvajset dinarjev, morejo rešiti ali povzdigniti list, ki je odvisen od svojih naročnikov.

PREGLED DOGAĐAJA ODLOMKI IZ NAŠE ZGODOVINE

Pregovori o narodnosnom štatutu u Čehoslovačkoj

Predsjednik čehoslovačke vlade dr. Hodža nastavlja pregovore sa predstavnicima niemačke i poljske manjine o narodnosnom štatutu. Ti će pregovori trajati prilično vremena, jer će naići na tačke i pitanja, koja se ne daju od maha riješiti, ali je izvjesno to, da će biti vodjeni u atmosferi pomirlivosti, koja je zajamčena uspješnim završetkom općinskih izbora. Još jedan momenat govori za takovu atmosferu. Pod vodstvom šefa delegacije dr. Brabeca otputovala je u Berlin čehoslovačka delegacija, koja će nastaviti pregovore za reguliranje trgovinskih odnosa. Kao što je poznato, pregovori su otpočeli polovinom maja i za jedno izvjesno vrijeme prekinuti su kraiem meseca. U nastavku pregovora, pored raspravljanja pitanja u vezi sa anšlusom, imale bi biti izvršene sve pripreme za novi trgovinski ugovor sa Niemačkom, koji bi stupio na snagu početkom iduće godine. U praškim krugovima ističe se, da je čehoslovačka delegacija dobila povoljan utisak u vezi sa dosadašnjim tokom pregovora.

Vrijedno je u vezi sa pregovorima u Čehoslovačkoj istaći i to, kako predstoji audiencija Henleina kod dra Beneša. Nakon te audiencije Henlein će krenuti u London. Kroz to će vrijeme stručnjaci sudske-niemačke stranke ispitivati predlog narodnosnog štatuta. U niemačkom predlogu, koji je podnesen češkoj vladi, nema govora o ispitivanju vanisko-političkog pravca, ili o tom, da se uvede nacional-socialistička vladavina, pa se zbog toga može računati sa dobrim sporazumom. Najvažniji prihvatljivi zahtjevi jesu ovi: 1. Ravnopravnost češkog i niemačkog jezika. 2. Niemci će se namjestiti u državnim i mjesnim upravama u onom broju, koji odgovara postotku niemačkog stanovništva dotičnog kraja. 3. Državni prihodi razdijeliti će se u omieru, koji odgovara broju niemačkih stanovnika. 4. Ne će se dopustiti odnarođivanje Niemaca. Bez pristanka roditelja ne će se moći niemačka dieca upisivati u češke škole. a isto tako bez pristanka roditelja ne će se smjeti češka dieca upisivati u niemačke škole.

Na taj način najvažniji sadašnji evropski problem nalazi se opet u stadiju normalnog tretiranja i nije više zbog svoje akutnosti takov, da bi izazivao strahovanje u mierni, koja bi značila ugroženje mira. Drugi problem, onaj o Aleksandretti, ulazi takodjer u stadij mirnog rješenja u punoj saglasnosti izmedju Turske i Francuske, te je i on izgubio nekadašnju akutnost, koja je zabrinjavala.

MALE VIJESTI

— Katedra talijanske filozofije je uspostavljena na berlinskom sveučilištu.

— »Paris Soir« javlja, da je engleska vlada odlučila poslati nove pomorske ratne jedinice u španjolske vode.

— U pogledu Srednje Evrope u lonskim krugovima smatraju, da se je situacija znatno poboljšala i sa zadovoljstvom se konstatira, da su izbori u Čehoslovačkoj protekli mirno i bez daljnjih međunarodnih komplikacija.

— »Daily Telegraph« javlja iz Rima, da će talijanska trgovačka mornarica sagrađiti u sljedećih 8 godina 65 brodova, od kojih 60 s ukupnom tonažom od 423.000 tona i pet putničkih parobroda. Ovi brodovi u slučaju rata bit će upotrebljeni i za prevoz vojnika i konja.

ROMAN O TRŽAŠKIH DEČKIH

Federico Pagnacco: Nove ragazzi

Z veliko radovednostjo sem vzel v roke roman »Devet dečkov«, ki ga je spisal Tržačan Federico Pagnacco. Literarno nima ta knjiga posebnih ambicij, spisana je preprosto in pristrčno in morda baš zato ji je bila tudi poklonjena literarna nagrada »Savoia Brabante« za leto 1937. Me ne pa je bolj kakor oblika zanimal sam predmet, ki ga je obdeloval pisatelj v svoji knjigi. Opisuje namreč življenje devetih dečkov, ki so v brezskrbni otroški razpisanosti vzrasli v tržaškem predmestju, tam nekje v Rocolu, kjer teče »potok« in kjer dozorevajo koruzni klasi na njivi sosed »Tončka«, v času, ko je stekel prvi tramvaj v Trstu. Življenje jih je pozneje razgnalo na vse vetrove: Prišla je še svetovna vojna in njene posledice. Od devetorice nekdanj brezskrbnih dečkov s »kampa-niet« tam pod Rocolom je eden padel na avstrijski, drugi na italijanski strani pred Gorico, tretji se je vrnil težko pohabljen zopet domov, četrtega je strl nastopajoči fašizem, peti se je izgubil v južni Ameriki, šesti je moralno propadel in preživljal skoro vse dni v ječi, sedmi, ki se je s skrajno brezobzirnostjo prispel najvišje, je moral razmeroma mlad umreti. Pri življenju sta ostala samo še Slovenec Štefan Kralj, ki se je razočaran v svetu umaknil za samostansko zidovje in glavni junak knjige

— Poluslužbena »Prager Presse« javlja, da su pretstavniči madžarske i poljske narodnosti u Čehoslovačkoj obavješteni, da će biti pozvani s mjerdavnog mjesta na dogovor o uredjenju narodnosnih pitanja.

— Dobrovoljni prilozil za pojačanje narodne obrane u Čehoslovačkoj. Iz svih krajeva Čehoslovačke stižu prilozil za jubilarni poklon u korist narodne obrane. Već su sakupljene velike svote. Izmedju ostalog velike priloge u novcu dala su razna velika industrijska poduzeća. Industrijsko poduzeće Bata dalo je 20 milijuna kruna, a radnici tog poduzeća odlučili predložiti ustupanje nadnice o tjedan dana, što se iznositi oko 10 milijuna kruna. Čehoslovačka Narodna banka dat će deset milijuna kruna.

— Odnosi izmedju Poljske i Italije ovih dana su se pogoršali zbog pisanja poljskih listova o sukobima izmedju legionarskih četa u španjolskoj i Francovih vojnika.

— Vojevoda od Aoste, potkralj Abešnije, stigao je brodom »Biancamano« u Napulj. Istim brodom stigla je posebna misija fašističke stranke, koja je dva mjeseca boravila u Japanu, Koreji, Mandžuriji i Kini.

— Japanske su trupe zauzele Anking na obali Jangtse. Poplavom goremog područja u pokrajini Honana izmedju Kaifenga i Lujanga zaustavio je Čang-Kaj-Šek rapredovanje japanskih kolona.

— Za uklanjanje napetosti zbog španjolske očekuje se nova britanska akcija, navodno priznanjem prava zaraćenih stranaka u Burgosu i Valenciji.

— »Daily Express« piše, da će se još tokom ove nedjelje postići potpuni sporazum glede povlačenja dobrovoljaca iz španjolske.

— Mješoviti talijansko-niemački odbor, koji zasjeda u Rimu, donio je zaključke o likvidiranju i prenosu imetka talijanskih državljanina iz bivše Austrije.

— Izmedju praške vlade i predstavnika Niemaca i drugih manjina uspostavljen je dodir. Pregovaranje će se voditi po nacrtu narodnosnog štatuta, pri čemu će biti najvažnije i najteže pitanje opseg samouprava i državnog redarstva.

— Newille Chamberlain izjavio je u Donjem domu, da Velika Britanija ne može za sada ništa učiniti za zaštitu svojih brodova u španjolskim lukama. Prema tome britanski brodovi ulaziti će u španjolske vode i dalje na svoj vlastiti rizik.

— Medjunarodna aeronautička izložba na Sajmištu u Beogradu je 14. o. mj. zaključena.

RIJEKA — NAJVEĆI SICILIJANSKI GRAD

Rijeka, junija 1938. — (Agis) — Koji je najveći sicilijanski grad? — čuje se često pitanje na Rijeci. Riječani tvrde da je u posljednje vrijeme u Rijeci više Sicilijanaca nego u ijednom gradu na Siciliji. Najviše zasluga za dolazak tako velikog broja Sicilijanaca u Rijeku i okolice ima bivši riječki prefekt koji je bio također Sicilijanac, pa se pobrinuo da bude čim više njegovih uzih zemljaka na Rijeci. Osim toga je Rijeka dobila školu za detektive za cijelu Italiju. U toj školi ima oko 600 pitomaca, a medju njima ima najviše Sicilijanaca.

Slovinci v Beneški Sloveniji

V zapašćini pok. dr. Tume je ostalo mnogo beležk, ki kažejo na njegovo veliko zanimanje zlasti za Beneško Slovenijo in Rezijo in ki v glavnom še niso objavljene. Spodaj prinašamo nekaj takih Tumovih zapiskov, ki se tičejo Beneških Slovencev, oz. najzapadnejšega odenka našega naroda.

— Italijanski geograf Canestrelli je v »Rivista geografica italiana 1914« poročal o ljudskem štejtju v Italiji leta 1911 ter izbral številke, ki se tičejo števila Slovencev v Furlaniji. V okraju št. Peter ob Nedži, ki je obljuden celoma po Slovincih, šteje 17.291 duš; v okraju Tarčent štete ste le dve občini kot celoma slovenski s 6.635 prebivalci in sicer Platišće in Brdo (Lusevera); V občini Neme (Niemis), ki šteje 6.266 prebivalcev je le še 1.305 Slovencev. V okraju Mužec (Moggio) je edina občina Rezija, ki je celoma slovenska, in šteje 4.671 prebivalcev. V okraju Čedad so štiri občine deloma slovenske Ahtan (Attimis) s 4.237 prebivalci, od katerih je 1.897 Slovencev, Fojda (Faedis), ki šteje 5.080 prebivalcev s 1.570 Slovinci, Torjan (Torreano), 3.503 prebivalce, 802 Slovence. Prapотно 2.246 prebivalcev, 1.230 Slovencev. V okraju Humin (Gemona) je v občini Montenars slovenska vas Flajpan s 777 prebivalci. Skupaj je torej Nediških Slovencev (Slavi del Natise-ne) 17.291, Trskih Slovencev (Slavi del Torre) 12.986, Idrijskih Slovencev (Slavi dell' Iudrio) 1.230 iz Rezijanov (Slavi di Resia) 4.671 — vsega je v provinci Videmski 36.178 Slovencev.

Oddelek Nediških in Idrijskih Slovencev tvori eno kompaktno skupino, na katero upliv italijanskega elementa ni posebno občuten, dočim se vedno bolj razširja med Trsko skupino.

Canestrelli pristavlja, da je težko ugotoviti da li število Slovencev raste ali pada, radi tega, ker se je ljudska štetev 1911 vršila po drugi metodi kakor prejšnje, vendar je prepričan, da število raste, ker se je povečala rodilnost, ki presega potujčevanje in izseljevanje.

K temu opažamo, da šteje Rutar »Beneška Slovenija« za 1881 leto 27.684, za 1895 leto 31.778 Videmskih Slovencev. Profesor Giovanni Martinelli je na podlagi ljudskega štetja 1901 ugotovil za Rezijo 3.703 prebivalce, od teh le 2.467 doma (ostali večinoma pohiševal-

ni in obrtniki največ po Avstrijskem in Nemškem).

Sempeterski okraj smatra za čisto slovenski, od 2.698 družin jih šteje 2.673 slovenskih.

Vincenzo Bollani je leta 1588 štel za Čedadski teritorij 80 občin in 13.458 duš, od teh 2.569 Slovencev v 30 vaseh v gorah in 6 v ravnini.

Domenico Bon 1. 1595 šteje na istem prostoru 14.000 duš, od teh 2.700 v »Schiavonia«, Alvise Marcello 1. 1599 pa 12.000 duš, od teh 3.400 v Sloveniji. Leta 1766 je beneška republika prvič sestavila popis prebivalstva in sicer po farah. — Breginj štela se je pod Neme, Logja pod Ahtan, Golobrd, Mernik, Skrilje, Vrhpolje pod Prapотно (te vasi so sedaj avstrijske), Sempeterski okraj štel je 9.645 duš. Avstrijski popis 1. 1802. po graščinah štel je tam 11.477 duš. Pod Napoleonom 1806—1814 bili so Slovenci združeni v departementu Nadiža (Čedad, St. Peter in Fojda), ki pa je obsegal tudi sedaj avstrijske vasi Breginj, Robodišće, Staro seio. Potok, Kred, Borjana, Dolenja, Livek Ko je zopet nastopila avstrijska vlada 1. 1815, štela je v Sempeterskem okraju 10.450 duš, leta 1836 — 13.493, leta 1846 — 13.658 duš. Pod novo Italijo so se vršila štetja 1871, 1881, 1901 in 1911 — za Sempeterski okraj 14.051, 14.239, 15.699, 17.291 duš.

Imeli bi torej za najčistejši slovenski okraj Sempeterski: leta 1588 — 2.569, leta 1766 — 9.545, leta 1815 — 10.450, leta 1836 — 13.493, leta 1846 — 13.658, 1. 1871 — 14.051, leta 1881 — 14.239, 1. 1901 — 15.699, leta 1911 — 17.291 duš.

Zanimivo je, da italijanska statistička konstatira, da imajo prebivalci v slovenskem Sempeterskem okraju najvišji stas v celi Italiji, t. j. 168,92 cm počrez. Že leta 1599 je benečanski upravitelj Alvise Marcello poročal: »sono quasi tutti bellissimoi uomini e dei piu alti«.

K omenjenim statistikam, ki so posnete točno in dobesedno po dr. Tumovem zapisku, bi dodali še sledeče: Dr. Čermelj je v svoji brošuri »Slovinci in Hrvatje pod Italijo« po statistikah ugotovil, da je štela Beneška Slovenija z Rezijo 1921 leta 47.431, 1931 leta 41.435, 1936 leta 38.519 prebivalcev, na žalost pa tu ni ugotovljeno razmerje med Slovinci in Italijani.

TUGOMIR ALAUPOVIĆ O BROŠURI »MATKO MANDIĆ«

Uvaženi naš književnik i poznati pjesnik Dr. Tugomir Alaupović ovako se izražava o ovoj Carevoj uspieloj monografiji: — »To je čedan i nježan, topao, iskren i intiman vijenac, uspomeni velikog rodoljuba, kakove je u našoj mučnoj prošlosti mogao da radi samo naš krš i kamen istarski. I nikad više onih ljudi i svećenika.«

Ponovno preporučujemo i skrećemo pažnju našem svijetu na brošuru o Matku Mandiću, koja se može dobiti u Zagrebu kod Jugoslavenske Matice, Varšavska 6 uz cijenu od 10 dinara.

VIKTOR CAR EMIN: PRESJEČENI PUTI

Izašao je iz štampe historijski roman Viktora Cara Emina »Presječeni puti«. U Zagrebu može se dobiti u knjižarama S. Kugliji Z. i V. Vasića kao i kod Jugoslavenske Matice uz cijenu od 40 dinara, više poštarina (2 dinara obično, 5 dinara preporučeno).

Može se naručiti pošt. ček. uplatnicom br. 33.779 kod Jugoslavenske Matice Odbor za savsku banovinu Zagreb.

O knjizi ćemo opširnije pisati.

»VITEZ MORA«

Novi roman »Vitez mora« Viktora Cara Emina počeo će da izlazi u sljedećem broju revije »Jadranska Straža«. O tome javlja »Jadranska Straža« u posljednjem broju i o tom romanu se izmedju ostalog veli da ima sve odlike Carevih dosadanih pripovijesti i romana o našim pomorcima i primorcima. U niemu nalazimo naše krajeve, naše ljude, žive i prirodne, onakve kakve ih je dala i uzdržala naša zemlja i kako ih je formiralo naše more. Svi njegovi kapetani i mornari iz njegovih mnogobrojnih djela imadu medju sobom mnoge sličnosti — ali opet imade u svakome od njih nešto naročito i nešto novo. Pa tako je i svome novom romanu Car Emin dao nekoliko živih i novih ličnosti.

Roman će biti ilustrovan od akademskog slikara A. Maurovića, Radnja romana se odvija na Sušaku.

Živi skoro izključno u italijanski družbi, najbolji srećnega pa se čuti na deželi pri svojih sorodnikih v Lovki kamor vabi tudi svoje italijanske tovariše in kjer se je tudi srečal z deklico Paoletto, ki ga je pozneje tako kruto varala z njegovim prijateljem, da je iskal tolažbo in mir v samotani. Pagnacco oriše prav Kraljev značaj v najljepši luči v njem vidi pač pravega sina pokrajine, ki jo je sam tako močno vzljubil. Kraljeva neopredeljenost pa nosi na sebi vso značilno tragiko. Tovariši na kampa-njeti so ga zmenjali s »ščavom« pri voljakih pa so ga osumljali za Laha.

Dva druga iz devetorice sta že izgubila vsako vezo s svojim narodom, Giuseppe Bencich in Carlo Storman. Oba postaneta žrtve vojne, prvega zadene granata na goriški fronti, drugi se vrne težko pohabljen k svoji ženi. V njihovi družbi sta tudi sin priseljenega Furlana in pa sin renikola, ki je iz narodopolitičnih razlogov postal avstrijski državljan da tako število okrepiti italijanske vrste v Trstu proti slovenski poplavi. Po značaju najbolji odvraten je sin grškega cunjarja, Giorgio Metras, ki niti ne ve, ali je turški, grški ali albanski državljan, ki se pa brez izobrazbe s svojo zvijačo pod Avstrijo in tudi pozneje pod fašizmom povpne do najbolji uglednega položaja. Tržaški Italijani so samo trije in še od teh kličejo enega za »Joškota«.

Kakor je Bartsch s svojo knjigo »Die Zwölf aus der Steiermark« z nemškega stališča opisal raznarodovalni boj na naši severni meji, tako nam je Pagnacco s svojim romanom »Nove ragazzi« podal sliko

litiki, ta ali onj se docela izprija in živi na račun svoje ljubice — prostitutke, dokler ne konča v ječi. Vendar so barve, v katerih slika Pagnacco, manj temne kakor Goldove. Kajti njegovih »devet dečkov« ne živi med temnimi mestnimi židovi kakor v Goldovem romanu, temveč že na zeleni periferiji, kjer se postopoma zajeda mesto v polja in vinograde, kjer postane iz sadnega vrta, ki so ga že opustili, a ga niso še zazidali, »kampa-nieta«, prehodno nekakšna »res nullius« in pravcati raj za otroke.

Pagnaccova knjiga pa me že po naslovu, še bolj pa po ambientu, ki ga slika, spominja tudi na Bartschovo knjigo »Die Zwölf aus der Steiermark«, ki je pred vojni vzbudila toliko prahu v slovenski javnosti. Kakor je Bartschova knjiga slavospev slovenskih goric na naši severni narodni meji in obenem tudi nemške penetracije v to ozemlje, tako opeva Pagnacco slovensko okolico Trsta in bližnji Kraš a istočasno podčrtava prodiranje italijanskega življa med slovenske kmete. Narodno in družabno mešani dvanajstorici pri Bartschu lahko vzporejamo enako pestro Pagnaccovo devetorico. Pri obeh imamo po enega Slovence, ki se za takšnega tudi smatra ki pa je vendar že zajet od tujeza vpliva, pri Bartschu od nemškega, pri Pagnaccu od italijanskega, Bartschovemu Zemljariču (Bartsch ga piše Semliaritsch) po vsem soroden je Pagnaccov Kralj (Pagnacco piše Krall). Kralj je politično in nacionalno neopredeljen, Pagnacco ga označuje kot amorfnega. Je to pač oni prehodni stadij pri potapljanju v tujo narodnost. V mestu

VIJESTI IZ ORGANIZACIJA

PRVA GODIŠNJA SKUPŠTINA
„ORJEMA“ U NOVOM SADU

U nedjelju 29 maja o. g. održana je prva glavna skupština »Orjema« u Novom Sadu.

Skupštinu, kojoj je prisustvovao vrlo lijep broj članova i prijatelja »Orjema«, otvorio je predsjednik g. Valerije Bronzin. Izvještaj o radu uprave podnio je tajnik g. Lujo Juričić. Blagajnički izvještaj podnio je g. Tihomir Cukon, koji se je zahvalio svima, koji su društvu potpomagali moralno i materijalno.

U ime Nadzornog odbora podnio je izvještaj g. Anton Baučar, koji je pohvalio rad užeg odbora i predložio razrješnicu staroj upravi.

Pošto su svi izvještaji primljeni, uzeo je ponovno riječ tajnik organizacije g. Juričić, koji je skupštini saopćio žalosnu vijest, da nas naš dosadašnji i prvi predsjednik g. V. Bronzin napušta jer odlazi iz Novog Sada na novu dužnost. Istakao je njegove zasluge za organizaciju, i žalost cjelokupnog članstva nad gubitkom jednog od najboljih saradnika i osnivača. U znak zahvalnosti i priznanja, uručio mu je zatim kao poklon u ime organizacije srebrnu tabakeru sa posvetom.

Iza toga je kandidacioni odbor predložio skupštini listu nove Uprave na čelu sa novim predsjednikom g. Vitomirum Ujčićem. U odbor su birani gg. Lujo Juričić, Stanko Kamenšček, Anton Baučar, Tihomir Cukon, Josip Ličen, Grga Radošević, Josip Zović i Franjo Novak. Nadzorni odbor: Ivan Kirac, Ivan Bastjančić, Valter Vuković, Franjo Ušić ing. Ivan Bertoša.

Ova lista primljena je jednoglasno. Skupština je zatim na predlog novog predsjednika Ujčića, u znak priznanja izabrala svog bivšeg i prvog predsjednika g. Valerijana Bronzina za svog počasnog predsjednika. Skupština je završila rad oko 8 sati navečer, kada je bivšem predsjedniku priredjena oproštajna večera.

AKCIJSKI ODBOR ZA POMOĆ PRIMORSKIM EMIGRANTOM V MARIBORU
in njegovo delo

Maribor, 10. juna 1938. Akcijski odbor za pomoć primorskim emigrantom v Mariboru je 30 aprila t. l. zaključil z delom v tej sezoni. Omenjeni odbor je nudil pomoć najbednejšim in najpotrebnejšim rojakom v sledečem okviru: Podpiral je revne in neposkrbljene družine z nakazili za živila, zdravniško pomočjo in zdravili. Organiziral je za te družine božičnico. Dajal je enkratne podpore brezposelnim, ki so brez vsakršnih sredstev prihajali v Maribor ali ga zapuščali. V lastni režiji je oskrbel skupno prenočišče in kuhinjo. Izdajal je brezposelnim izkaznice za kosila in večerje ter po otvoritvi skupne kuhinje in prenočišča, sprejemal na hrano in prenočišče. Da je akcijski odbor lahko nudil najnujnejšo pomoč, gre predvsem zahvala požrtvovalnim rojakom, ki so s prostovoljnimi prispevki in darili omogočili odboru delovanje. Posebna zahvala pa gre v prvi vrsti notarju g. dr. Kogejju Jakobu, ki je nudil odboru izdatno podporo. Nabavljali zadruzi drž. uslužbencev na Rotovškem trgu 2, ki je prepustila brezplačno uporabo prostora za kuhinjo in prenočišče, tekstilnim tvornicam in drugim ustanovam, ki so se odzvale prošnjam za podelitev blaga.

asimilacije slovenskega življa na tržiškem ozemlju, seveda takšno, kakršno je videl Italijan in po vrhu še iredentist. Priznati moramo, da ni Pagnacco v svoji knjigi nikjer uporabil kakega žaliivega izraza na račun našega naroda in da ima na več mestih celo prav tople besede o našem kmetu, toda iz vse njegove knjige veje vendar prepričanje Italijana, da je le on gospodar in izključni kulturonosac, dočim je Slovenec le kmet, ki se ne more povzpeti do lastne kulture. Če se mu posreči dvigniti se iz kmetskega in suženjskega stanja, pa je že zajet v tujo kulturno sfero. Tako je sodil Bartsch o Slovencih na Štajerskem, tako sodi Pagnacco o Slovencih v Trstu.

ROMAN O BENEŠKIH SLOVENCIH

Pavel Sedmak: Kaplan Martin Čedermac

Slovenska Matica v Ljubljani je za l. 1938 izdala knjigo z zgornjim naslovom. Ob tem delu se moramo zlasti mi emigranti malo podrobneje ustavititi in mora pomeniti to delo za nas poseben dogodek. V njej je pisatelj zajel dogajanje zadnjih dni in zadnjega koščka našega naroda.

Vsebinska vse povesti se suče okoli poštenega hribovskega slovenskega kaplana, ki je svoj duhovski poklic razumel pošteno in tako, kakor ga je razumela tudi njegova mati in to: služiti svojemu ljudstvu v vsem in z vsem ter mu biti v vsej zapuščenosti edini vodnik

ki se je razdelilo revnim družinam za božičnico, odbornikom akcijskega odbora, ki so darovale in poskrbele za božične praznike in novo leto za primeren priboljšek brezposelnim. Skupni dohodki akcijskega odbora so znašali do 16 maja t. l. Din 22.102,75, skupni izdatki pa 21.960,25. Odbor je izdal 751 nakaznic za kosila in večerje, razdelil v skupni kuhinji 2582 porcij in 322 kg kruha, skrbel za popravila čevljev, razdelil 4 pare novih čevljev, nekaj perila in obleke. Podpiranih družin je bilo 21. V letošnjem letu je bilo manj dohoda brezposelnih iz drugih okolišev; prihajali pa so popolnoma neposkrbljeni in v žalostnem stanju v pogledu obleke in obutve. Skupna vrednost inventarja je znašala lansko leto Din 5.500.— in se je letos povečala za Din 2.700.—. S to vsoto je odbor preskrbel za moderen štedilnik, 14 železnih postelj, 1 omaro, 1 mizo in 1 umivalnik. Brezposelnim je odbor preskrbel tudi dovoljenje za zaposlitev. Se vedno se javljajo številni rojaki, ki si iščejo delo in jim odbor nudi svojo pomoč. Odbor skrbi še naprej za revne družine, zato upa, da bodo rojaki še nadalje stali odboru na strani in ga podpirali v važnem in prepotrebem humanitarnem delu.

Občni zbor »Soče« v Ljubljani

Društvo »Soča« — Matica v Ljubljani, vabi vse svoje članstvo zastopnike bratskih emigrantskih in nacionalnih združenj v Ljubljani na svoj redni občni zbor, ki bo 18. juna t. l. ob pol 21 v salonu pri »Levilu« na Gosposvetki cesti. Spored po pravilih. Udeležba ob dvajsetletnici svobodne Jugoslavije obvezna! Odbor.

IZLET V KAMNIŠKO BISTRICO

Kamnik, juna. — Vse rojake in prijatelje se enkrat tem potom vabimo, da se v čim večjem številu udeležijo tradicionalnega peš izleta in emigrantskega tabora v Kam. Bistrici, ki se letos vrši v nedeljo 19. t. m. Prepričani smo, da se tega izleta letos udeležijo ne samo prejšnji udeleženci temveč da bodo s seboj pripeljali še druge rojake in prijatelje. Na taboru bodo med nami tudi nekateri naši voditelji. Svojo udeležbo je obljubil tudi savezni predsednik dr. I. M. Čok, če — le ne bo zadržan.

Skupen odhod je po prihodu prvega vlaka iz Ljubljane ob 6 sati 45 min. s postaje Kamnik mesto. Hrana v nahrbtnikih. Tisti ki jih hoja utruja se lahko poslužijo avtobusa...

Izvršite svojo prijetno emigrantsko dolžnost — na svidenje v nedeljo v Kam. Bistrici. Odbor

Iz istarskog akademskog kluba

Akciji Istarskog akad. kluba za pomoć njegovih siromašnih članova odzvali su se slijedeća gospoda i društva:

I. J. A. 50 Din, Sovdat Nikolina 50 Din, društvo »Istra« Split, 300 Din, dr. Bradamante, Beograd 50 Din, dr. L. Čermelj 30 Din, v.č. g. prof. Sironić 50 Din, dr. Češćut Ćiril 40 Din, g. Grbin Ivan, Leskovac 100 Din, Ujčić Vjekoslav mag. pharm., Laško 50 Dinara.

Plemenitim darovateljima upućujemo ovim putem našu najtopliju zahvalnost. Odbor

† RUDOLF HAFNER

V četrtak 9 juna t. l. je umrl v ljubljanski splošni bolnici naš rojak g. Rudolf Hafner, drogist, doma iz Opatije. Pokopan je bil v soboto, 11 t. m. na pokopališču pri Sv. Križu. Naj počiva v miru, težko prizadeti družini naše sožalje! — (Agis).

Versko pa ga učiti in vzgajati tako, kako: more to razumeti le čista, iz kmetov zrasla človeška duša, kateri bi bilo vsako iskorisčanje vere v posvetne koristi ne le nerazumljivo, ampak zločinsko. In tak kaplan Martinac, ki je zrasel in služil tam nekje v beneških hribih, se znajde pred z bajoneti podprtim dejstvom, da svojim ljudem ne sme več govoriti iz višnice v njih jeziku. In se: znajde se pred dejstvom, da mora skrivati katekizme, molitvenike... Ne razume tega in se mu zdi, da je to le kaka posvetna zmota in preganjanje, kakršna so mu bila iz zgodovine njegove cerkve znana. Pa gre po poti, kakor jo je moral iti in jo je šel pred Martinacom, hlapec Jernej, ki svetne in cerkvene postave ni poznal, vsaj one ne, katero so ustvarili ljudje. Toda, kdo bi si mogel drugače misliti; in Čedermac Martin, slovenski kaplan tam v zapuščeni in pozabljeni zemlji, kako: hlapec Jernej, pravice ni našel. Nasprotno, strt je prišel s te poti in zgubil je zaupanje v stvari, ki so mu bile vse življenje svete in v katere si ni upal dvomiti. »Ne pozabite prečastiti, da pred menoj ne sedite kot duhovnik, ampak kod državljan.« mu je dejala posvetna obalst. »Sveti oče so o vsem poučeni. Sveti oče so storili vse, kar je v njih moči. Prav tako kakor sem jaz storil vse, kar je bilo v moji moči, a... nimamo drugega orožja kakor molitev in prepričevanje, je zvedel, ko je stal

IZLET „ISTRE“ U SLAVON. BRODU

Sl. Brod, 13 juna 1938. — Rijetko lijep i topao dan 12. lipanj dobro je poslužio članovima društva »Istra« u Brodu da se na zajedničkom izletu malo provešale i pozabave, te tako svakodne-vne brige makar i na kratki čas stave u zaborav.

Već oko 7 sati ujutro počelo je članstvo sa ostalim gradjanstvom pristizati na određeno mjesto izletišta u lije-poj šumici na vrhu Bukovačkog Brda. Jednu poveću grupu članstva sa Osječke ceste osim vodiča predvodio je i harmonikaš g. Viktor Potočnik, dobar prijatelj Istrana, koji je u zajednici sa drugom saksofonistom našim članom g. Božeglav Franjom, neumorno kroz cijeli dan svirkom i pjesmom te plesom do umora zabavljao izletnike.

Razumljivo je da se ne može jedan istarski izlet da zamisli bez baluna i miha, ali na žalost samo jedan par u Brodu znade taj ples da pleše. — Čule su se i istarske pjesme kao »Stani Pave« i »Oja-nina-ni-ne-na« koje će se pjesme dok emigracija bude postojala gajiti medju Istranima, napose su pjesme, naročitu veselost izazivale kod istarske djece, koja su na tom izletu bila lijepo zastupana.

Pridošli predsjednik prigodnim govorom pozdravio je prisutne, poslije čega se pristupilo izvođenju programa t. j. recitacija izvedenih po osnovno-školskoj djeci i to: Bol domovine (Ladavac Olga), O Istri (Kos Danijel), Mojoi Istri (Gržinić Ivan), Velebit i Učka (Gržinić Ivan i Kos Mićika), koja je točka ganula sve prisutne, naročito pak našeg dičnog starinu Susterčić Ljudevita, koji do suza ganut zahvaljuje članicama ženske sekcije na predanom trudu kao i ostalim članicama, naglašujući potrebu da naši mališani upoznavaju kroz takove recitacije nama nezaboravnu a njima još do sada nepoznatu »Istru«.

Pri koncu programa naši marni svirači otisvali su našu Istarsku himnu koja je inače u ovom kraju nepoznata, a nepoznata je i mnogim članovima.

Spustio se već mrak kad su posljednji izletnici ostavili izletišta, spuštajući se polako niz brdo kući, a nekoji čak i vijencem okićenih glava, sa jedinom željom da se u skorom vremenu opet priredi izlet na kojoj drugoj strani inače lijepe Brodske okolice.

Neka mi je dozvoljeno na koncu primjetiti da su neki članovi, koji bi bili morali doći na izlet, ostali kod kuće.

Izletnik.

DIPLOME

Na filozofski fakulteti ljubljanske univerze je naš rojak Ante Gašperini-Gržina, doma iz Višnjana v Istri, diplomiral za profesora kemije. Čestitamo. — (Agis).

Na veterinarski fakulteti v Zagrebu diplomiral je g. Boris Mercina, doma iz Ajdovščine, sin nadučitelja v pokoj g. Mercine Franja.

Na pravni fakulteti v Ljubljani je diplomiral g. Klemenc Stane s Proseka. Čestitamo!

IZ UPRAVE

Rusjan Ambrozij, šol. nadzornik — Celje. Pretplata podmirena do konca godine 1937.

Ivković Djordje — Zemun — Platili ste do 31. XII. 1937.

Lavoslav Abram, Kragujevac — Dugujete na pretplati za tekuću godinu.

Grizilo Egidije — Donja Lastva — Pretplata plaćena do konca 1937.

JURINA I FRANINA



Franina: Ča ti se para, Jure, za unu ča je uni lord Inglež mora reči da neće biti u guvernu sporadi rotoplani.

Jurina: A meni se para da ta svit samo na kalune pensa i valje, valje he ie već ud breki po svitu.

Franina: Bi reka čovik da će doiti valje, valje kakoj jedanput poli nas. Saka digeta jeno preteljstvo, tako i sad »saki kalnu jedan preteja.«

Jurina: I si he delaju i svin he ie malo. Za kega he pak delaju, porko zec?

Franina: A za kega. Da jedanput bude liplje vogani gorija i uni put te se viditi pravi pretelji »aš zlato se u ognju proviva.«

Jurina: Kako bi bilo da ja i ti gremo skati na put preteje. Ti si vuzmi sprtu kakovu je noševa stari Korenika, kad bi hodija z crkve u plovaniju, a ia ču lipu baulinu, pak kemu ne budeš ti lip i drag forši ču biti ia.

Franina: Kako bi bilo da ta drugi misec pojemo u Prag, tamo će biti čud naših zrmani Slovinci.

Jurina: Homo, na, pa da svi čuju kako smo i ja i ti živi i magari priz brajad i hiže, priz zemlje i ovac. Ma glavno da smo živi.

Franina: Ši čuia niki dan za unu kumeditu u Švici kadi ie uni črni cesar diboto plaka ča ie usta priz zemlje i sega soga. Lipo su ti ga zaijali z hiže van, uzeli sve i još će ud glada umriti, a gorevaju brat moi, da je imeva zlata na vuharice.

Jurina: Beni i uno su suci! Da, ia san vajk gorija i u sebi misliia ko je kadi kakova vrajža hiža, ona ie navvražiia. Meni se para da se oni tamo stanu samo da učinu čakuladu i fraiadu, a niega brižnega ni breki ne čuiu kakoi ni mene, ni tebe, lipa krv krvi moie!

UREDNIKOVA POŠTA

»Orjem« — Novi Sad — Dopis morali skratiti radi pomanjkanja prostora.

»Soča« — Donja Lendava — Dopis preskasno primili.

Naš list

se bori z mnogimi težkoćami, ki so dobro znane većini naših čitateljev. Vseh teh težkoć ne moremo sami odstraniti ker ne zavisijo od nas.

Toda izmed vseh teh težkoć je ena, ki jo moremo sami odstraniti, ker je zavisna od nas. To so težave materialne narave.

Ne prosimo milošćine, temveč zahtevamo samo to, da vsak naročnik napravi svojo dolžnost s tem, da plačuje redno naročnino. Ako bi vsak naročnik napravil svojo dolžnost napram listu, bi se mogli v teh težkih časih veliko lažje zoperstaviti tudi ostalim težavam.

bo gotovo vsakega, ki jo bo čital, do dna presunila in marsikomu se bo zdelo vse, kar pisatelj opisuje neverjetno in nemogoće. Toda smelo lahko trdimo, da je moral pisatelj marsikako dejstvo zamolčati, ga ublažiti tako, da je resnica včasih še hušja. Delu pa to ni v kvar, saj je že to, kar je opisano dovolj in preveć hudo. Pisatelj je s tem delom, po dolgem presledku, ki je kazal v naši literaturi in v znanstvu že na to, da smo pozabili našo Beneško Slovenijo, to spet utrdil in ji dal nov, čisto današnji položaj, ki je živ.

Rojaki, posegajte po tej lepi knjigi, ki se naroča pri Slovenski Matici v Ljubljani in stane zelo malo. — šk

Ljudi lako zaboravljaju

na sitne dugove. Ne sjetete se, da često zavisi sudbina nekog lista baš od tih malih potraživanja. — Nekoliko stotina dužnika koji se sjetete i plate svoj dug od desetak, dvadesetak dinara, mogu spasiti ili podići list koji ovisi od svojih pretplatnika.